

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГОРОДНИЧА ЛАРИСА ВІТАЛІЇВНА

УДК 371.35:373.3:811.111:004

**ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
АУДІЮВАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ
З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРА**

Спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор педагогічних наук, доцент
КОВАЛЬ Тамара Іванівна
Київський національний лінгвістичний університет,
завідувач кафедри інформатики та комп'ютерних технологій

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ПЛАХОТНИК Василь Макарович,
Інститут педагогіки України, головний науковий
співробітник лабораторії навчання іноземних мов

кандидат педагогічних наук,
ЯГЕНІЧ Лариса Вікторівна,
Кримський юридичний інститут Одеського державного
університету внутрішніх справ, доцент кафедри іноземної та
української мови

Захист відбудеться „15“ жовтня 2009 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.01 у Київському національному лінгвістичному університеті (03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03680, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73).

Автореферат розісланий „ “ вересня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.Б. Бігич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальним завданням навчання іноземної мови (ІМ) у загальноосвітніх навчальних закладах є пошук ефективних шляхів щодо покращення рівня знань учнів. Саме у початковій школі повинні створюватися умови для ранньої комунікативно-психологічної адаптації учнів до іншомовного світу і для подолання психологічного бар'єру у використанні ІМ як засобу спілкування; для розвитку мотивації до подальшого оволодіння мовою повинна формуватися елементарна комунікативна компетенція і відповідно розвиватися елементарні комунікативні уміння в основних видах мовленнєвої діяльності. Тому шляхи підвищення ефективності навчання ІМ у початковій школі розробляються багатьма вченими (Т.В.Бабенко, О.Б. Бігич, Н.Д.Гальскова, М.В.Денисенко, О.В.Кисельова, О.О.Коломінова, З.М.Нікітенко, О.О.Паршикова, В.М.Плахотник, В.Г.Редько, С.В.Роман, Л.В.Ягеніч та ін.).

Останнім часом молодші школярі мають великі можливості постійно занурюватися в іншомовне середовище: дивитись мультфільми, слухати пісні, спілкуватися з носіями мови безпосередньо або за допомогою мережі Інтернет. Враховуюче це та сприятливі психічні особливості розвитку механізмів сприйняття мовлення на слух у молодших школярів можна зауважити про необхідність розробки нових методик навчання аудіювання як виду мовленнєвої діяльності.

Для наукового вирішення проблеми навчання молодших школярів аудіювання існує достатня теоретична база. Всебічно дослідженою є психологічна природа аудіювання (Н.І.Гез, М.І.Жинкін, І.О.Зимня, Л.Ю.Куліш, А.Anderson, Т.Lynch, М.Underwood, Р.Ur); викладено психологічні особливості молодшого шкільного віку, що обумовлюють специфіку початкового ступеня навчання (Л.С.Виготський, В.В.Давидов, Д.Б.Ельконін, Г.О.Люблинська, В.С.Мухіна, О.Dunn, R.Ellis); детально розроблено технологію навчання аудіювання з урахуванням об'єктивних труднощів процесу слухового сприйняття іншомовного мовлення та обґрунтуванням висунутих вимог щодо підбору аудіоматеріалів, структури навчального процесу з оволодіння аудіювання й ефективних способів та засобів його реалізації (С.В.Гапонова, Н.І.Гез, Н.В.Єлухіна, С.Л.Захарова, Г.В.Рогова, А.Anderson, G.Brown, Т.Lynch, М.Underwood, Р.Ur). Окремими авторами розкрито специфіку навчання аудіювання на молодшому ступені (В.Г.Барковська, Т.В.Лотарьова, Г.В.Рогова, О.Dunn); предметом дослідження О.Б.Метьолкіної та Н.Є.Жеренко була методика індивідуалізованого навчання англomовного аудіювання учнів 1-х та 2-х класів, Л.В.Ягеніч досліджувала проблему формування стратегічної компетенції в аудіюванні молодших школярів.

Хоча проблема навчання аудіювання посідає вагоме місце у наукових дослідженнях, її не можна вважати повністю вирішеною. Нерозробленим і принципово важливим залишається питання навчання аудіювання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. У центрі нашої уваги знаходяться саме ці класи тому, що учні закінчують початкову

школу, і важливим для них є відповідність їхніх знань програмним вимогам (рівню A1+), що дозволить їм скласти європейські тести для учнів 4-х класів.

Результати досліджень з методики викладання ІМ і суміжних наук впливають на зміст діяльності з навчання мови. Так, серед основних вимог щодо нього визначається диференційований підхід до оволодіння мовним матеріалом відповідно до комунікативних потреб учнів. Аналіз педагогічного досвіду застосування диференційованого навчання у початковій школі дає змогу зробити висновки: вчителі англійської мови диференціюють завдання епізодично; завдання з підручника в основному виконуються колективно; не у всіх підручниках з Англійської мови для початкової школи авторами передбачено різноманітні завдання.

Слід зазначити, що питання диференційованого навчання неодноразово порушувалося сучасними науковцями: проаналізовано поняття диференціації, описано її види у навчально-виховному процесі, особливості диференційованого та індивідуалізованого навчання, способи організації навчального процесу в умовах диференціації (М.Ю.Бухаркіна, Ю.М.Васіна, В.М.Володько, С.Ю.Ніколаєва, І.М.Осмоловська, Є.С.Полат, Г.К.Селевко, Є.С.Спіцин, І.Е.Унт, І.С.Якиманська та ін.).

У дослідженнях останніх років започатковані шляхи розв'язання проблеми організації диференційованого навчання молодших школярів. Так, О.В.Кузьміна (2002) дослідила це питання в умовах групової форми навчальної діяльності; С.П.Логачевська (1998) виділила дидактичні основи його організації; А.Б.Сат (2000) розробила методику диференційованого навчання російської мови; А.Л.Сиротюк (2004) запропонувала поетапну організацію навчальної діяльності на уроці під час диференційованого навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей ліво/правостороннього типу мислення учнів; О.В.Чеснокова (2004) розробила методику диференційованого навчання іншомовного читання з урахуванням психотипів учнів. Проте проблема диференційованого навчання учнів 4-х класів іншомовного аудіювання залишається невирішеною.

В останні десятиріччя зростає зацікавленість науковців до використання комп'ютера у навчальному процесі. Аналіз науково-методичної літератури доводить, що питання впровадження персональних комп'ютерів у навчальний процес розглядалося низкою педагогів та методистів: обґрунтовані психолого-педагогічні передумови використання комп'ютерних технологій (В.П.Безпалько, І.М.Горелов, Є.І.Машбиць, К.В.Вайс, М.Деєл, М.Грюнер, Т.Нассерт, В.Ф.Дж.Станґл, В.Шюлькопф); Б.С.Гершунський, Й.Я.Ривкінд дослідили методичний ракурс проблеми; Н.С.Полька розробила фізіолого-гігієнічні вимоги щодо організації роботи учнів 4-х класів за комп'ютером. Про актуальність розробки методик використання комп'ютерних програм свідчать докторські (Т.І.Коваль 2008, П.І.Сердюков 1997, С.В.Титова 2004) та кандидатські (В.І.Варченко 1998, Ю.М.Васіна 2002, Л.С.Ісакова 2000, О.В.Кисельова 1995, В.В.Моторін 2002, О.М.Ротанова 2004, Л.А.Цветкова 2002, О.Л.Цеомашко 1997 та ін.) дисертаційні дослідження. Але жодне з

досліджень не відображає процес диференційованого навчання іншомовного аудіювання учнів 4-х класів з використанням комп'ютера. Необхідно зауважити, що у роботі методика диференційованого навчання учнів 4-х класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов англійського аудіювання з використанням комп'ютера досліджується в межах застосування комп'ютерної програми.

Положення навчальних програм повинні бути враховані у навчальному процесі й у засобах навчання, передусім у підручниках та комп'ютерних програмах. Проведений нами аналіз 20 комп'ютерних програм з англійської мови для молодших школярів виявив такі їх методичні недоліки: 1) відсутність чіткої теоретичної основи під час відбору текстів для аудіювання та системи лексичних, граматичних та фонетичних вправ для формування аудитивних навичок; 2) недостатнє врахування вікових особливостей учнів як у плані лінгвістичних труднощів, з якими зустрічаються учні, так і в плані дотримання ергономічних вимог, що пред'являються у роботі молодших школярів із комп'ютером; 3) відсутність диференційованого підходу до формування та розвитку аудитивних умінь учнів; 4) відсутність оцінювання рівня знань учня відповідно до програмних вимог; 5) недостатнє та непослідовне врахування можливостей комп'ютера, таких як візуальна підтримка, покрокова допомога, забезпечення індивідуалізованого контролю, наявність статистики за результатами навчання; 6) відсутність методичних посібників з детальним описом ролі та місця комп'ютерної програми у навчально-методичних комплексах.

Тому було зроблено висновок про необхідність розробки комп'ютерної програми для навчання учнів 4-х класів аудіювання англійського мовлення.

Вибір у нашому дослідженні навчання аудіювання учнів 4-х класів саме спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов обумовлений: 1) державними нормами часу (до 20 хвилин), що дозволяється учням цієї вікової групи працювати за комп'ютером; 2) кількістю годин ІМ на тиждень в школах такого типу (4 години), що є важливою умовою для розробки ефективної моделі навчання з використанням комп'ютерних програм.

Таким чином, об'єктивно зумовлена необхідність у теоретичному обґрунтуванні та методичному забезпеченні ефективного процесу диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання з використанням комп'ютера, з одного боку, і відсутність відповідної методики, з іншого, визначають **актуальність** нашого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження безпосередньо пов'язаний із науково-дослідною темою кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету „Навчання міжкультурного спілкування в середній та вищій школах в аспекті європейських вимог” (Протокол КНЛУ №2 27.09.2004 р.).

Об'єктом дослідження є процес навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера.

Предметом дослідження виступає методика диференційованого навчання учнів 4-х класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов англомовного аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики диференційованого навчання учнів 4-х класів англомовного аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

Мета дослідження зумовила вирішення таких **завдань**:

- 1) розкрити психолого-педагогічні передумови диференційованого навчання аудіювання з використанням комп'ютера;
- 2) проаналізувати й конкретизувати зміст навчання аудіювання у 4-му класі спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов;
- 3) виявити особливості організації диференційованого навчання аудіювання;
- 4) визначити та обґрунтувати вимоги до комп'ютерної програми та вимоги до відбору текстового аудіоматеріалу;
- 5) розробити комплекси комп'ютерних вправ для диференційованого навчання аудіювання учнів 4-х класів;
- 6) розробити та обґрунтувати модель диференційованого навчання аудіювання учнів 4-х класів з використанням комп'ютерної програми та описати її реалізацію;
- 7) експериментально перевірити ефективність розробленої методики;
- 8) сформулювати методичні рекомендації щодо організації диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – вивчення та аналіз педагогічної, психологічної, лінгвістичної, методичної літератури; аналіз чинних програм з англійської мови й інших нормативних документів; аналіз існуючих комп'ютерних програм з англійської мови для початкової школи; аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо проблеми дослідження; *емпіричні* – анкетування учнів 4-х класів з метою виявлення їхньої комп'ютерної грамотності, мотивації учіння; опитування вчителів англійської мови в початковій школі з метою виявлення проблем організації диференційованого навчання аудіювання; *експериментально-теоретичного рівня* – розвідувальний експеримент; експериментальна перевірка ефективності; методи статистичного аналізу даних експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше* теоретично обґрунтовано і розроблено методику диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання з використанням комп'ютерної програми; *узагальнено* методичні вимоги до комп'ютерної програми для диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання; *набуло подальшого розвитку* розв'язання проблеми реалізації диференційованого навчання ІМ у початковій школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці комплексів комп'ютерних вправ; у створенні моделі диференційованого

навчання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл англomовного аудіювання; у розробці комп'ютерної програми "Yipree"; а також в укладанні методичних рекомендацій щодо ефективної організації диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

Розроблену методику впроваджено у Житомирській міській гуманітарній гімназії № 23 ім. М.Й.Очерета; Миколаївській спеціалізованій школі I ступеня №59 з поглибленим вивченням іноземної мови з 1 класу; Полтавській спеціалізованій школі I–III ступенів №3; Спеціалізованій школі I– III ступенів №19 з поглибленим вивченням англійської мови м. Севастополя; Харківській спеціалізованій школі I–III ступенів № 29; Чернівецькій спеціалізованій школі I–III ступенів № 15.

Апробація роботи. Основні положення та результати проведеного дослідження доповідались на 13 науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема: *міжнародних* – „Мовна освіта: шлях до євроінтеграції” (м. Київ, 2005 р.), VI міжнародна наукова конференція „Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація” (м. Харків, 2007 р.), „Іноземна мова як фактор входження в міжнародний освітній простір” (м. Умань, 2007 р.), „Підготовка полікультурної багатомовної особистості в умовах інтеграції України у світовий освітній простір” (м. Чернігів, 2007 р.), VII міжнародна наукова конференція „Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної” (м. Полтава, 2008 р.), „Полікультурні аспекти іншомовної освіти в контексті євроінтеграції” (м. Чернігів, 2008 р.); *всеукраїнських* – I всеукраїнська науково-практична конференція „Мови у відкритому суспільстві” (м. Чернігів, 2005 р.), „Сучасні засоби навчання іноземних мов” (м. Ніжин, 2005 р.), „Інформаційні технології в системі підготовки фахівців у вищій школі” (м. Київ, 2006 р.), „Теорія та практика навчання іноземних мов і світової літератури” (м. Суми, 2009 р.), а також на наукових конференціях Київського національного лінгвістичного університету „Лінгвістична наука і освіта у європейському вимірі” (2005 р.), „Актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики у контексті євроінтеграції” (2006 р.), „Лінгвістика та лінгводидактика у сучасному інформаційному суспільстві” (2007 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано в 7 статтях автора у фахових виданнях ВАК України та 5 тезах доповідей на науково-методичних конференціях (1 тези у співавторстві з Т.І.Коваль). У праці № 12 автору належить визначення особливостей диференційованого підходу у навчанні аудіювання учнів 4-х класів.

Структура дисертації зумовлена її цілями і завданнями. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 252 сторінки (основна частина – 180 сторінок, додатки – 40 сторінок). Список використаних джерел містить 287 найменувань, з них 46 німецькою та англійською мовами. Робота містить 20 таблиць і 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі представлено теоретичні передумови диференційованого навчання молодших школярів англomовного аудіювання: розкрито психолого-педагогічні передумови та особливості його організації; описано зміст навчання аудіювання; визначено методичні вимоги до комп'ютерної програми.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури показано, що існують різні підходи до визначення поняття диференційованого навчання. Беручи за основу визначення, запропоноване С.Ю.Ніколаєвою (1987), *диференційоване навчання молодших школярів аудіювання* у дисертації розглядається як напрям індивідуалізації, коли кожний учень залежно від власних здібностей та успіхів у навчанні має можливість розвивати аудитивні вміння на рівні, що відповідає його навченості.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з особливостей інтелектуального, особистісного та діяльнісного розвитку молодших школярів дозволив обґрунтувати необхідність та доцільність розробки методики диференційованого навчання аудіювання учнів 4-х класів, оскільки цей вік називають сензитивним періодом для розвитку аудитивних умінь, коли кожен учень відрізняється особливостями свого розвитку та потребує відповідної уваги і допомоги. Базуючись на цьому, було розкрито основні передумови диференційованого навчання аудіювання: підхід до учня як до суб'єкта навчання; урахування особливостей розвитку механізмів аудіювання; стимулювання позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності на уроці з метою аудіювання; систематичний зворотний зв'язок, побудований на засадах об'єктивізації оцінки знань та вмінь.

Зміст навчання аудіювання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови конкретизовано відповідно до трьох його основних компонентів: лінгвістичного, психологічного та методичного.

На основі нормативних документів для навчання англійської мови у початковій школі (Програми з англійської мови ... 1998, 2005; Загальноєвропейські Рекомендації ... 2003) систематизовано вимоги до рівня сформованості аудитивних умінь учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови. Згідно з Програмою з англійської мови для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови (2005) компетенція в аудіюванні на кінець четвертого року навчання характеризується як рівень A1+. Це вміння розуміти основний зміст текстового повідомлення тривалістю до 1,5 хвилини; розуміти детальну інформацію; передбачати зміст повідомлення та вміти встановлювати логічну послідовність у прослуханому.

Як відомо, для визначення рівня розвитку аудитивних умінь використовуються різні типи тестів: за об'єктом контролю (на розпізнавання фонем, на визначення наголосу та інтонації, тести на розуміння монологічного

та діалогічного мовлення); за структурою і способом оформлення відповіді: вибіркові тести (тести множинного та альтернативного вибору; правдиві/неправдиві твердження, на з'єднання, на вибір заголовку, на розміщення малюнків у логічній послідовності) та тести з вільно конструйованою відповіддю (питання з короткими відповідями, завдання на завершення) та ін. Для перевірки рівня навченості за європейськими стандартами учнів початкової школи використовуються Кембриджські тести Starters, Movers (для рівня A1 або для учнів 7–11 років), Flyers (для рівня A2 або для учнів 9–12 років). На основі їх аналізу визначено типи тестових завдань для визначення рівня розвитку аудитивних умінь учнів.

З метою розробки диференційованих завдань для навчання аудіювання у розділі проаналізовано різні підходи (Г.Б.Глейзер, Є.С. Полат, А.Б. Сат, А.Convery, D.Coyle) щодо їх класифікації та можливих умов поділу учнів на групи. Виходячи з проведеного аналізу, основними критеріями поділу обрано рівні сформованості аудитивних умінь учнів описаних раніше. Так, визначено три рівні навченості учнів: рівень С – сильні у навчанні, рівень В – середні у навчанні, рівень А – слабкі у навчанні. Для *групи учнів рівня С* розроблено завдання високого рівня складності лише англійською мовою з найменшою кількістю зорової наочності, запитання відрізняються своєю проблемністю та інформативністю. Для *групи учнів рівня В* завдання мають середній рівень складності та містять оптимальну кількість зорової наочності, також мають можливість перекладу інструкцій українською мовою. Для *групи учнів рівня А* подано завдання початкового рівня складності з можливим перекладом українською мовою інструкцій та самих запитань, найбільша по відношенню до всіх інших груп кількість зорової наочності та запитання, які перевіряють лише повідомлені факти в тексті.

Наступним кроком у дослідженні сучасного стану організації диференційованого навчання аудіювання у початковій школі було проведення опитування 70 вчителів шкіл України. Перш за все виявлено труднощі диференційованого навчання, які полягають: в одночасній організації диференційованої роботи всіх учнів (74,3%), у диференціації учнів (12,9%), у диференціації завдань, тобто розробці диференційованих завдань на кожний урок (11,4%). На підставі того, що найбільшою складністю є одночасне залучення учнів усіх груп до виконання завдання та надання допомоги у разі потреби, було запропоновано використання комп'ютера, який дозволив би організувати диференційоване навчання з усім класом. 74,3% опитаних вчителів підтвердили це припущення. Тому що лише за допомогою комп'ютера можливо: 1) синхронізувати фонограму з візуальним зображенням на екрані дисплея, таким чином, з'являється чудова можливість створити зорові опори для аудіювання іншомовного тексту; 2) організувати зворотний зв'язок індивідуальний для кожного учня; 3) створити можливість для одночасної роботи над розвитком аудитивних умінь учнів різного рівня навченості.

Подальшим етапом дослідження було визначення рівня комп'ютерної грамотності учнів. Згідно з наказом МОН України про Типові навчальні плани

початкової школи (№ 682 від 29.11.2005) курс "Комп'ютерна азбука" може вивчатись за наявності відповідного методичного забезпечення за рахунок годин варіативної складової. Це означає, що предмет не є обов'язковим, тому важливим було перевірити вміння учнів користуватися комп'ютером. З цією метою проведено анкетування 425 учнів 4-х класів шкіл України. Аналіз показав, що 88,2% проанкетованих учнів мають достатній рівень комп'ютерної грамотності, який дозволить їм виконувати комп'ютерні вправи.

Це дало підставу для аналізу та визначення основних вимог до розробки комп'ютерної програми для диференційованого навчання аудіювання. Серед них виділяємо *загальні* (інформативність; організація зворотного зв'язку; покрокова подача навчального матеріалу; адаптивність навчального матеріалу; багатотермінальність; доступність; присутність ігрових елементів; очевидність результату); *ергономічні* (дизайн екрану, інтерфейс учня, інтерактивність); *методичні* (відповідність шкільній програмі з іноземної мови для спеціалізованих шкіл (за тематикою і змістом); передбачення усіх етапів навчання аудіювання; використання різнорівневих вправ; допомога у вигляді інструкцій, довідок, опор, пояснень тощо; варіювання умов пред'явлення текстового матеріалу; відкритість змісту програми; оцінка навчальних досягнень учнів; наявність у програмі інформації для вчителя; можливість використання програми як на уроці іноземної мови, так і у позаурочний час).

Другий розділ дослідження присвячено розробці методики навчання диференційованого навчання аудіювання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови з використанням комп'ютерної програми.

З метою розробки вправ проаналізовано та відібрано текстовий матеріал, на базі якого формуються аудитивні навички та вміння. Узагальнено вимоги до відбору автентичних текстів для навчання аудіювання молодших школярів, серед яких виділяємо *методичні*: вимоги до мовного матеріалу (кількісні – тривалість звучання, обсяг тексту, кількість незнайомих слів та якісні – доступність, автентичність мовного матеріалу) та до смислового змісту тексту; *психологічні* (емоційність, зверненість, мотиваційна функція тексту); *дидактичні* (виховне значення). На основі аналізу автентичних джерел, зокрема 27 навчально-методичних комплексів видавництв Oxford, Cambridge, Heinemann, Longman, Express Publishing, матеріалів веб-сайтів тощо, відібрано навчальний матеріал для створення бази аудіотекстів комп'ютерної програми.

Зворотний зв'язок визначено як основну відмінність комп'ютерної вправи від некомп'ютерної вправи, описано загальну систему вправ для навчання аудіювання та виділено типи комп'ютерних вправ для навчання аудіювання. Зворотний зв'язок, який є особливо необхідний для навчання молодших школярів, має здійснюватися таким чином: учень виконує завдання, миттєво отримує репліку про результат виконання та вказівку щодо подальших дій. Якщо завдання виконано правильно, то з'являється відповідна репліка (*Perfect!/ Good job!/ Fantastic!/ Brilliant!/ You are the best! Answer the next question, please!*) й школяр має право виконувати наступне завдання або переходити до

наступної вправи. Якщо завдання виконано неправильно, то має з'явитися відповідна репліка (*Sorry, honey, but you are mistaken! Don't get upset! I don't agree with you! Listen to the extract and then choose the answer! No, you are wrong! There is some help for you!*), що підказує учню, у чому полягає помилка та повертає його до місця в тексті, де лунала ця інформація, після чого надається допомога і пропонується спроба виконати завдання ще раз.

Практичним утіленням розробленої методики стала комп'ютерна програма "Yippee" для диференційованого навчання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови аудіювання. Увага в програмі приділяється формуванню та вдосконаленню інтонаційно-вимовних, лексичних та граматичних навичок аудіювання та розвитку мовленнєвих умінь. Програма має тренувально-контролюючий характер. Вона відповідає вимогам та змісту Програм з англійської мови для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, визначених для 4-го класу.

Програма складається з таких блоків: пояснювальна записка, блок для вчителя та блок для учня. Пояснювальна записка створена з метою знайомства учнів з програмою. До блоку для вчителя входить журнал успішності кожного з учнів; а компонентами блоку для учня є етап реєстрації учасника, тестові завдання для перевірки рівня навченості учнів та самі навчальні завдання. Під час виконання кожної з вправ відбувається зворотний зв'язок, диференціація здійснюється у кожній вправі.

До змісту програми входять чотири теми ("School Life", "Animals and Nature", "Leisure Time", "Holidays and Traditions"), 427 аудіофайлів, з яких 18 текстів, 105 уривків з текстів та 302 записи слів, фраз та речень. Основним героєм програми є Тигра (Tigger), що знайомить дітей зі структурою програми, пропонує завдання (інструкції до вправ написані у формі звертання Тигри до учня), і показує кількість набраних балів. Від його імені даються репліки на відповіді учнів. У програмі є хлопчик на ім'я Біп (Beep), за допомогою якого учні мають можливість слухати слова, речення, тексти.

У розділі описано комплекс вправ з програми за темою "Holidays and Traditions", який базується на поступовому формуванні навичок та розвитку аудитивних умінь учнів на рівні їхньої навченості. Навчання аудіювання представлене на рівні слова, фрази, речення, тексту. До комплексу входять вправи відповідно до етапів навчання аудіювання. На етапі формування навичок аудіювання диференційований підхід реалізується шляхом використання української мови в інструкціях та репліках зворотного зв'язку; застосування різних способів семантизації лексики та використання/невикористання графічної форми мовних одиниць; а також шляхом ускладнення одиниці сприйняття (від ізольованих слів до речень). На етапі розвитку аудитивних умінь диференціація здійснюється шляхом ускладнення одиниць сприйняття – частини тексту, цілого тексту, поданих опор – малюнків, друкованих мовленнєвих одиниць та зміною рівня складності завдання щодо вилучення інформації з тексту. Особлива увага під час розробки вправ приділялася такому важливому її компоненту як інструкція. Вона визначає

характер вправи, розподіляє увагу учня, допомагає йому подолати труднощі, з якими він може зустрітися під час виконання. Також, в інструкціях подані звертання до учня, які привертають його увагу та налаштовують на роботу (*sweetie, honey, my young friend, super friend*).

Представимо вправи, що використовуються на дотекстовому етапі.

Слід уточнити, що нумерація вправ, представлених у прикладах, не відповідає нумерації в самому “комп’ютерному уроці”. Під “комп’ютерним уроком” розуміється етап уроку, проведений у комп’ютерному класі та опрацьований за комп’ютерними вправами.

Вправи розроблені на основі текстів "La Tomatina", "Betty's birthday", "Father X-mas got stuck", "The Notting Hill Carnival".

Вправа 1: практична мета – формувати слухо-вимовні та лексичні навички аудіювання; розвивальна мета – розвивати слухову пам’ять;

тип вправи: некомунікативна, рецептивно – репродуктивна; вид вправи: сприйняття та повторення лексичних одиниць.

Інструкція: Hello, sweetie! I have prepared some new words for you. They will help you to understand the text. Let's learn them! Look at the words and pictures. Listen and repeat the words.

Звуковий ряд: to sing carols, to get stuck in the chimney, to hang stockings at the fireplace, sleigh, to wave goodbye.

Послідовність виконання: учень має натиснути на зображення хлопчика і прослухати та повторити слово (кількість прослуховувань необмежена). Після цього школяр переходить до наступного слова, натискаючи на кнопку "Next".

Диференціація відбувається через використання перекладу інструкцій до вправ на рівнях А, В; різних способів семантизації: на рівні А лексичні одиниці семантизуються перекладним (український еквівалент в письмовій формі) та безперекладним (малюнки) способами; на рівні В – семантизація відбувається за допомогою перекладного способу; на рівні С використовується безперекладний спосіб семантизації (малюнки).

Вправа 2: практична мета – формувати лексичні навички аудіювання; розвивальна мета – розвивати слухову пам’ять, увагу;

тип вправи: некомунікативна, рецептивна; вид вправи: рівень А – сприйняття звукової форми ізольованих лексичних одиниць та вибір їх значень з декількох запропонованих варіантів; рівень В – сприйняття зображальної та графічної форми ізольованих лексичних одиниць та зіставлення графічної форми із значенням; рівень С – сприйняття на слух речень та вибір значення лексичних одиниць з декількох запропонованих варіантів.

Інструкція (level A): Ok, my young friend, I hope you remember the words from the first exercise. Let's check it. Look at the pictures. Listen to the word and click on the picture it means.

Зоровий ряд: рис. 1.

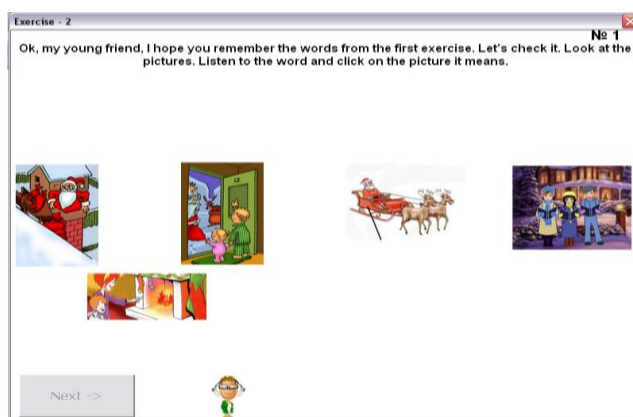

Рис. 1. Зоровий ряд до вправи 2 рівень А, С

Зворотний зв'язок: почувши вираз, учень натискає на зображення. Якщо він обирає неправильний варіант, то з'являється відповідна репліка, що вказує на помилку. Комп'ютер надає можливість учневі виправити помилку: прослухати слово ще раз та обрати правильний варіант. Якщо і друга спроба виявляється невдалою, то комп'ютер сам надає правильну відповідь.

Інструкція (level B): Ok, my young friend, I hope you remember the words from the first exercise. Let's check it. Look at the words and pictures. Listen to the word and match the word to the picture it means.

Зоровий ряд: рис. 2.

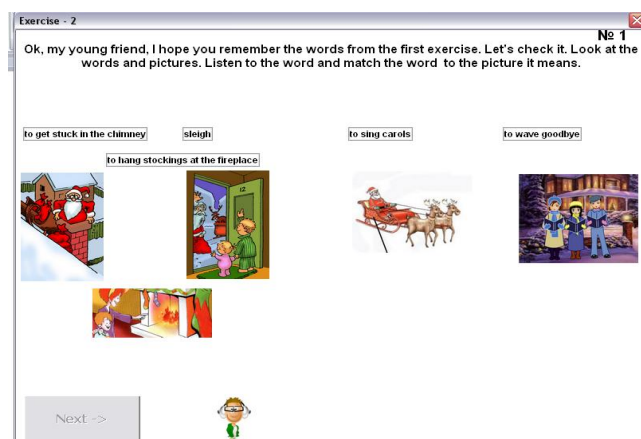

Рис. 2. Зоровий ряд до вправи 2 рівень В

Зворотний зв'язок: почувши вираз, учень натискає спочатку на графічне зображення а потім на малюнок. Якщо він обирає неправильний варіант, то з'являється відповідна репліка, що вказує на помилку. Комп'ютер надає можливість учневі виправити помилку: прослухати слово ще раз та обрати правильний варіант. Якщо і друга спроба виявляється невдалою, то комп'ютер сам надає правильну відповідь.

Інструкція (level C): Ok, my young friend, I hope you remember the words from the first exercise. Let's check it. Listen to the statements, when you hear the word from the first exercise in this statement, click on the picture it means.

Зоровий ряд: див. Рис. 1

Звуковий ряд: People sing carols on X-mas Eve. Father X-mas climbed down the chimney and got stuck. Children hung their stockings at the fireplace and went to

bed. Father X-mas stopped his sleigh at house number 12. Father X-mas opened the door and waved goodbye.

Зворотний зв'язок: прослухавши речення, учень натискає на зображення. Якщо він обирає неправильний варіант, то з'являється відповідна репліка, що вказує на помилку. Комп'ютер надає можливість учневі виправити помилку: прослухати речення ще раз та обрати правильний варіант. Якщо і друга спроба виявляється невдалою, то комп'ютер сам надає правильну відповідь.

Отже, можемо зазначити, що диференціація відбувається через використання перекладу інструкцій до вправ на рівнях А, В; ускладнення одиниці сприйняття (ізолювані слова, речення) та використання графічної форми лексичних одиниць (рівень В).

Вправа 3: практична мета – формувати граматичні навички аудіювання; розвивальна мета – розвивати слухову пам'ять, увагу;

тип вправи: некомунікативна, рецептивна; вид вправи: рівень А – сприйняття ізолюваних дієслів, визначення їх форми через вибір з двох запропонованих варіантів; рівень В, С – сприйняття речень, визначення форми дієслів через вибір з двох запропонованих варіантів.

Інструкція (level A): Ok, I hope you remember the verbs from the first exercise. Let's check it. Listen to the verbs. If you hear the verb in Past Simple, click on PAST; if you hear the verb in Present Simple, click on PRESENT.

Інструкція (level B): Ok, I hope you remember the verbs from the first exercise. Let's check it. Listen to the statements. If you hear the verb in Past Simple, click on PAST; if you hear the verb in Present Simple, click on PRESENT.

Інструкція (level C): Ok, I hope you remember the verbs from the first exercise. Let's check it. Listen to the statements. If you hear one verb in Past Simple in the statement, click on 1; if you hear two verbs in Past Simple click on 2; if you hear the verb in Present Simple, click on 0.

Зворотний зв'язок: прослухавши дієслово/речення, учень обирає правильну відповідь, натискаючи на відповідну кнопку. Якщо завдання виконано неправильно, то з'являється відповідна репліка, що вказує на помилку. Комп'ютер надає можливість учневі виправити помилку: прослухати слово/речення ще раз та обрати правильний варіант. Якщо і друга спроба виявляється невдалою, то комп'ютер сам надає правильну відповідь.

Представимо вправи, що використовуються на текстовому та післятекстовому етапі.

Вправа 4: мета – розвивати уміння передбачати зміст аудіотексту;

тип вправи: комунікативна, рецептивна; вид вправи: визначення змісту тексту за заголовком через вибір з декількох запропонованих.

Інструкція (level A): You are a fortune-teller today. The title of the story is “La Tomatina”. Click on the picture the story is about. Then listen to the text and check how well you understand the text.

Інструкція (level B): You are a fortune-teller today. The title of the story is “La Tomatina”. What do the people do on this holiday? Choose the answer, then listen to the text and check how well you understand the text.

Інструкція (level C): You are a fortune-teller today. The title of the story is “La Tomatina”. Where do people celebrate this holiday? Choose the answer, then listen to the text and check how well you understand the text.

Зворотний зв'язок: учні знайомляться з інструкцією, потім обирають варіант відповіді. Наступним кроком є прослуховування тексту, під час якого учні перевіряють правильність свого вибору. Після прослуховування надається репліка про результат: якщо учень виконав завдання правильно, то йому пропонується перейти до наступної вправи; якщо відповідь неправильна, то учневі про це повідомляється і надається можливість обрати інший варіант. Якщо тепер відповідь вибрана правильно, учень допускається до виконання наступної вправи. За умови другої неправильної відповіді учню пропонується прослухати уривок з тексту, в якому міститься відповідь.

Як бачимо, диференціація відбувається через рівень складності запитань.

Вправа 5: мета – розвивати уміння виділяти головну інформацію в тексті; тип вправи: комунікативна, рецептивна; вид вправи: сприйняття текстового повідомлення та вибір варіантів відповідей з декількох запропонованих.

Інструкція (level A): Today you are a special agent again. Remember you must be very attentive! The special task for you: listen to the story “Betty’s birthday” and answer the question: What present did the friends give Betty?

Інструкція (level B): Today you are a special agent again. Remember you must be very attentive! The special task for you: listen to the story “Betty’s birthday” and find the odd picture.

Інструкція (level C): Today you are a special agent again. Remember you must be very attentive! The special task for you: listen to the story “Betty’s birthday” and answer the question: Who wasn’t on Betty’s birthday?

Зворотний зв'язок відбувається за аналогією до вправи 4, однак спочатку учні слухають текст, а потім обирають відповідь.

Зазначимо, що диференціація відбувається через рівень складності запитань до тексту.

Вправа 6: мета – розвивати уміння визначати логічну послідовність подій у тексті;

тип вправи: комунікативна, рецептивна; вид вправи: сприйняття тексту та вибір варіантів відповідей з кількох запропонованих.

Інструкція (level A): Today I’ve got a letter from my old friend Winnie-the-Pooh again. But all pictures are in jumbled order. I need your help to put them in order. You’ll hear the text about the birthday party. Your task: look at the pictures, listen to the part of the text and click on the picture according to the description. Good luck my friend!

Інструкція (level B): Today I’ve got a letter from my old friend Winnie-the-Pooh again. But all pictures are in jumbled order. I need your help to put them in order. You’ll hear the text about the birthday party. Your task: look at the pictures, listen to the text, click on the pictures in order according to the description. Good luck my friend!

Інструкція (level C): Today I've got a letter from my old friend Winnie-the-Pooh again. But all statements are in jumbled order. I need your help to put them in order. You'll hear the text about the English girl's birthday party. Your task: read the statements from the text, listen to the text, click on the statements in order according to the description. Good luck my friend!

Зоровий ряд: учням пропонуються 5 тверджень з тексту.

Зворотний зв'язок аналогічний тому, що здійснюється у вправі 4.

Диференціація відбувається як через ускладнення одиниць сприйняття (частини тексту, цілий текст) так і через ускладнення матеріалу для виконання (малюнки, твердження).

Вправа 7: мета – розвивати уміння детального розуміння тексту;

тип вправи: комунікативна, рецептивна; вид вправи: сприйняття тексту та заповнення пропусків на основі вибору варіантів з кількох запропонованих.

Інструкція: The Snow Queen doesn't want us to celebrate Christmas. That's why she's hidden some words from the statements. Your task, my super friend, is to read the statements, listen to the text "Father Christmas got stuck" and fill in the gaps choosing the proper words.

Зворотний зв'язок здійснюється як і вправі 4. Диференціація у вправі відбувається через рівень складності завдань до тексту.

Модель навчання реалізується на уроках в межах навчального предмету „Англійська мова" за умови наявності у школі комп'ютерного класу з достатньою кількістю комп'ютерів. Засобом реалізації моделі диференційованого навчання аудіювання є система комп'ютерних вправ, реалізованих у розробленій комп'ютерній програмі "Yippee". Згідно з типовим навчальним планом для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови загальна кількість годин уроків англійської мови становить 136 уроків на рік (4 години на тиждень). У 4-му класі вивчається 8 тем (Оточення, Помешкання, Місце проживання, Відпочинок і дозвілля, Природа і навколишнє середовище, Подорож і Транспорт, Свята та традиції, Шкільне життя). Враховуючи ці цифри, а також години, що відводяться на повторення вивченого матеріалу на початку року та семестру, години для проведення семестрового контролю, та процентне співвідношення тем за обсягом матеріалу, методом математичних обчислень отримуємо дані, що на одну тему в середньому припадає 10 уроків, в межах яких реалізується один цикл моделі навчання.

У **третьому** розділі описано розвідувальний експеримент, етапи організації та проведення основного експерименту; проаналізовано результати навчання й представлено їх інтерпретацію та статистичну обробку; розроблено методичні рекомендації щодо використання комп'ютерної програми "Yippee" для диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання англійського мовлення.

В експериментальному дослідженні взяло участь 595 осіб, серед яких 40 учнів – у розвідувальному експерименті та 60 учнів – у методичному експерименті.

З метою виявлення технічних недоліків у роботі розробленої програми, перевірки відповідності рівня комп'ютерної грамотності учнів 4-х класів для користування програмою, визначення особливостей проведення уроку англійської мови з використанням комп'ютера у 2006 році був проведений розвідувальний експеримент, який виявив, що: у програмі присутні технічні недоліки (помилковий зворотний зв'язок, збій програми у разі неправильної відповіді учня тощо); рівень комп'ютерної грамотності учнів має бути мінімальним для роботи з програмою; в проведенні уроку можливе виникнення таких труднощів, як: організація роботи учнів за комп'ютерами (співвідношення кількості місць за комп'ютерами та учнів у групі) та як наслідок планування етапів уроку. Після аналізу результатів розвідувального експерименту було сформульовано методичні рекомендації щодо організації уроків в комп'ютерному класі та внесені корективи до їх планування під час експериментального навчання.

У процесі дослідження визначено якісні критерії аудитивних умінь учнів рівня навченості (розуміння основної думки, детальне розуміння, передбачення змісту повідомлення та визначення логічної послідовності подій), вони розроблені з урахуванням державних стандартів, але конкретизовані до предмету нашого дослідження.

Теоретичні положення запропонованої методики дозволили сформулювати таку *гіпотезу експерименту*: досягти високого рівня розвитку аудитивних умінь учнів 4-х класів можна за умов виконання комп'ютерних вправ, розроблених з урахуванням диференційованого підходу до рівня навченості учнів.

Перевірку ефективності розроблених в ході дослідження двох варіантів методик здійснено шляхом проведення методичного вертикально-горизонтального експерименту з вересня по грудень 2006–2007 навчального року на базі Чернігівської спеціалізованої школи I ступеня №36 з поглибленим вивченням іноземних мов. Його вертикальний характер дав змогу перевірити загальну ефективність розробленої методики навчання аудіювання з використанням комп'ютерної програми; а горизонтальний характер – ефективність використання диференційованого навчання аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

Неварійованими умовами навчання в експериментальних групах були: підручник, комп'ютерна програма "Үіррее", тривалість експериментального навчання, кількість уроків, зміст перед- та післяекспериментальних зрізів, умови проведення експерименту, кількість учасників експерименту, експериментатор, склад учасників експериментального навчання, критерії оцінювання рівня розвитку аудитивних умінь.

Варійованою величиною була наявність / відсутність диференційованого підходу у розробці комп'ютерних вправ для формування навичок та розвитку вмінь аудіювання. Експериментальне навчання в ЕГ–2 відрізнялося від експериментального навчання в ЕГ–1 наявністю диференційованого підходу до формування навичок та розвитку вмінь аудіювання за допомогою

комп'ютерних вправ. За першим варіантом методики (ЕГ-1) навчання відбувалося без диференційованого підходу на рівні навченості середнього учня. За другим варіантом методики (ЕГ-2) навчання відбувалося диференційовано на рівні навченості кожного учня (рівень А – слабкий у навчанні учень, рівень В – середній у навчанні учень, рівень С – сильний у навчанні учень).

Експериментальне навчання проводилося в природних умовах на основі навчального матеріалу, що слугував підґрунтям для розробки авторської комп'ютерної програми "Yipree". Навчальний процес було організовано відповідно до розробленої циклічно-тематичної моделі навчання.

Узагальнені результати експерименту представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Середні коефіцієнти навченості учнів за результатами передекспериментального та післяекспериментального зрізів

Критерій	Індекс групи	Коефіцієнт навченості за результатами зрізів		Приріст
		перед-експериментального	після-експериментального	
Уміння розуміти основну думку повідомлення	ЕГ-1	0,02	0,06	0,04
	ЕГ-2	0,02	0,08	0,06
Уміння детального розуміння повідомлення	ЕГ-1	0,2	0,22	0,02
	ЕГ-2	0,19	0,28	0,09
Уміння передбачати зміст повідомлення	ЕГ-1	0,04	0,07	0,03
	ЕГ-2	0,04	0,07	0,03
Уміння визначати логічну послідовність подій	ЕГ-1	0,29	0,4	0,11
	ЕГ-2	0,29	0,41	0,12
Загальні показники	ЕГ-1	0,55	0,75	0,2
	ЕГ-2	0,54	0,84	0,3

Як видно з табл. 1, приріст коефіцієнту навченості відбувся у кожній з експериментальних груп. Тому для визначення ефективності одного з варіантів розробленої методики та достовірності одержаних результатів їх перевірено за

допомогою критерію ϕ^* – кутове перетворення Фішера, який підтвердив, що методика диференційованого навчання учнів 4-х класів з використанням комп'ютерної програми виявилася ефективнішою.

На підставі цього укладені методичні рекомендації щодо диференційованого навчання англomовного аудіювання з використанням комп'ютерної програми "Yippee" у 4-х класах.

ВИСНОВКИ

У результаті наукового дослідження, що базувалося на ідеї диференційованого навчання англomовного аудіювання з використанням комп'ютера, теоретично обґрунтовано, практично розроблено й експериментально перевірено методику диференційованого навчання учнів 4-х класів шкіл з поглибленим вивченням англійської мови аудіювання з використанням комп'ютерної програми.

З метою обґрунтування необхідності розробки методики диференційованого навчання молодших школярів аудіювання та на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрито його психолого-педагогічні передумови, а саме: підхід до учня як до суб'єкта навчання; урахування особливостей розвитку механізмів аудіювання в учнів; стимулювання позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці під час аудіювання; систематичний зворотний зв'язок, побудований на засадах об'єктивізації оцінки знань та умінь учнів.

На підставі аналізу нормативних документів проаналізовано та конкретизовано зміст навчання аудіювання учнів 4- класів відповідно до трьох його основних компонентів (лінгвістичного, психологічного та методичного).

Визначено особливості організації диференційованого навчання учнів 4-х класів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера: врахування індивідуальних особливостей учнів, зокрема рівня навченості кожного учня; розробка критеріїв щодо поділу учнів на групи (А, В, С) відповідно до рівня розвитку аудитивних умінь; відбір навчального матеріалу та його організація з урахуванням різнорівневих вимог до кожної з груп; розробку та впровадження комп'ютерної програми, в основу якої покладено диференційований підхід за рівнем складності завдань.

Визначено та обґрунтовано вимоги до комп'ютерної програми для диференційованого навчання аудіювання (загальні, ергономічні та методичні), на яких базувалася її розробка.

З метою розробки комплексів вправ проаналізовано та відібрано текстовий матеріал, на базі якого формуватимуться відповідні навички та вміння. Запропоновано вимоги до відбору автентичних текстів для навчання аудіювання молодших школярів, серед яких виділяємо *методичні*: вимоги до мовного матеріалу (кількісні – тривалість звучання, обсяг тексту, кількість незнайомих слів та якісні – доступність, автентичність мовного матеріалу) та до смислового змісту тексту; *психологічні* (емоційність, зверненість,

мотиваційна функція тексту); *дидактичні* (виховне значення). Відібрано серію автентичних текстів, що слугували основою для створення аудіобазы.

Обґрунтовано використання комп'ютерних вправ з метою створення ефективної моделі навчання та визначено основну відмінність комп'ютерної вправи від некомп'ютерної (зворотний зв'язок).

Теоретично обґрунтовано і практично розроблено чотири комплекси комп'ютерних вправ для диференційованого навчання аудіювання.

Розроблено комп'ютерну програму "Yippee", яка складається з пояснювальної записки, блоку для вчителя та блоку для учня. Під час виконання вправи відбувається зворотний зв'язок, диференціація здійснюється у кожній вправі, яка має три рівня складності: рівень А – для слабких у навчанні учнів, рівень В – для середніх, рівень С – для сильних.

На етапі формування навичок аудіювання диференційований підхід реалізується шляхом використання української мови в інструкціях та репліках зворотного зв'язку; застосування різних способів семантизації лексики та використання/невикористання графічної форми мовних одиниць, а також шляхом ускладнення одиниці сприйняття. На етапі розвитку аудитивних умінь диференціація здійснюється шляхом ускладнення одиниць сприйняття – частини тексту, цілого тексту, поданих опор – малюнків, друкованих мовленнєвих одиниць та зміною рівня складності завдання щодо вилучення інформації з тексту.

Розроблено та обґрунтовано модель диференційованого навчання учнів молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютерної програми. Реалізацію моделі передбачено у 4-х класах спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови за умови наявності у школі комп'ютерного класу.

Проведено розвідувальний експеримент, з метою виявлення технічних недоліків у роботі програми, перевірки відповідності рівня комп'ютерної грамотності учнів 4-х класів для користування програмою, визначення особливостей організації та проведення уроку англійської мови з використанням комп'ютера.

Перевірку ефективності розробленої в ході дослідження методики здійснено шляхом проведення природного навчального вертикально-горизонтального експерименту. Підтверджені статистикою результати експериментального навчання дозволили стверджувати, що методика диференційованого навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера виявилась ефективною для успішного формування навичок та розвитку вмінь аудіювання на рівні, визначеному в чинних програмах з англійської мови для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англійської мови.

Результати проведеного дослідження дали змогу укласти методичні рекомендації щодо організації диференційованого навчання англійського мовлення учнів 4-х класів шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов.

Основним підсумком дослідження є розробка теоретичних і практичних положень щодо створення комплексів вправ для диференційованого навчання англomовного аудіювання та їх практичне втілення в комп'ютерній програмі "Yirree". Проведене дослідження не вичерпує всіх завдань диференційованого навчання молодших школярів іноземної мови. Подальшої розробки потребує проблема диференційованого навчання молодших школярів інших видів мовленнєвої діяльності з використанням комп'ютерних технологій.

Основні положення дисертації висвітлені в таких **публікаціях** автора:

1. Городнича Л. В. Теоретичні передумови диференційованого навчання англomовного аудіювання учнів початкової школи / Л. В. Городнича // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К. : Видавництво КНЛУ, 2006. – Вип. 10. – С. 15–21.
2. Городнича Л. В. Диференційоване навчання англomовного аудіювання учнів початкової школи з використанням комп'ютера: переваги та недоліки / Л. В. Городнича // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – Вип. 30. – С. 87–91.
3. Городнича Л. В. Методичні вимоги до комп'ютерної програми для диференційованого навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення / Л. В. Городнича // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія "Психолого-педагогічні науки". – Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2006. – Вип. 1. – С. 44–47.
4. Городнича Л. В. Вимоги до текстів для диференційованого навчання молодших школярів іншомовного аудіювання з використанням комп'ютера / Л. В. Городнича // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К. : Видавництво КНЛУ, 2006. – Вип. 11. – С. 113–118.
5. Городнича Л. В. Комп'ютерні вправи для диференційованого навчання учнів початкової школи аудіювання англійського мовлення / Л. В. Городнича // Іноземні мови. – 2007. – № 2. – С. 57–61.
6. Городнича Л. В. Ефективність методики диференційованого навчання молодших школярів англomовного аудіювання з використанням комп'ютера / Л. В. Городнича // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". – К. : Видавництво КНЛУ, 2007. – Вип. 13. – С. 137–142.
7. Городнича Л. В. Диференційоване навчання молодших школярів іншомовного аудіювання / Л. В. Городнича // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів : ЧДПУ, 2009. – Вип. 63. – С. 70–73.
8. Городнича Л. В. Переваги використання комп'ютера у процесі диференційованого навчання англomовного аудіювання молодших школярів / Л. В. Городнича // Мови у відкритому суспільстві: I Всеукраїнська науково-практична конференція, 14 – 15 жовтня 2005 р. : тези доповідей. – Чернігів : ВіТ-сервіс, 2005. – С. 77–79.
9. Городнича Л. В. Модель організації диференційованого навчання англomовного аудіювання молодших школярів з використанням комп'ютера /

Л. В. Городнича // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: VI Міжнародна конференція, 1 лютого 2007 р. : тези доповідей. – Харків : Константа, 2007. – С. 97–99.

10. Городнича Л. В. Структура та зміст комп'ютерної програми "YIPREE" для диференційованого навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення / Л. В. Городнича // Іноземна мова як фактор входження в міжнародний освітній простір: Міжнародна науково-практична конференція, 15 – 16 червня 2007 р. : тези доповідей. – Умань: АЛМІ, 2007. – С. 34–35.

11. Городнича Л. В. Шляхи здійснення диференційованого навчання учнів початкової школи англійського мовлення за допомогою комп'ютерної програми "Yipree" / Л. В. Городнича // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної: VII Міжнародна науково-практична конференція, 16 – 17 травня 2008 р. : тези доповідей. – Полтава, 2008. – С.155–158.

12. Коваль Т. І., Городнича Л. В. Особливості диференційованого навчання учнів початкової школи аудіювання англійського мовлення за допомогою комп'ютера / Т. І. Коваль, Л. В. Городнича // Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: міжнародний форум, 17 – 18 березня 2005 р. : тези доповідей / [за ред. С. Ю. Ніколаєвої, К. І. Онищенко]. – К. : Ленвіт, 2005. – С. 48–49.

АНОТАЦІЯ

Городнича Л.В. Диференційоване навчання молодших школярів аудіювання англійського мовлення з використанням комп'ютера. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2009.

У дисертації розглянуто питання диференційованого навчання молодших школярів англійського мовлення з використанням комп'ютера. Теоретично обґрунтовано і практично розроблено методику диференційованого навчання учнів 4-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов англійського мовлення з використанням комп'ютерної програми "Yipree".

На підставі аналізу наукової літератури розкрито теоретичні передумови диференційованого навчання молодших школярів англійського мовлення: проаналізовано базові поняття дослідження; визначено психолого-педагогічні передумови та особливості організації диференційованого навчання аудіювання; визначено аудитивні вміння, що мають перевірятися під час навчання; описано зміст й труднощі навчання аудіювання, розкрито можливі шляхи їх подолання за умови впровадження диференційованого навчання; визначено методичні вимоги до комп'ютерної програми для диференційованого навчання учнів 4-х класів шкіл з поглибленим вивченням англійської мови англійського мовлення.

У межах дослідження здійснено відбір навчального матеріалу з урахуванням визначених вимог; розроблено комплекси комп'ютерних вправ і модель навчання учнів 4-х класів.

За допомогою проведення експериментального навчання доведено ефективність розробленої методики, сформульовано методичні рекомендації щодо організації диференційованого навчання молодших школярів англomовного аудіювання з використанням комп'ютера.

Ключові слова: учні 4-х класів, спеціалізована школа з поглибленим вивченням англійської мови, англomовне аудіювання, диференційоване навчання, комп'ютерна програма.

АННОТАЦІЯ

Городничая Л.В. Дифференцированное обучение младших школьников аудированию английской речи с помощью компьютера. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения: германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет, Киев, 2009.

Диссертация посвящена проблеме дифференцированного обучения младших школьников аудированию с помощью компьютера. В работе теоретически обоснована и практически разработана методика дифференцированного обучения учеников 4-х классов специализированных школ с углубленным изучением иностранных языков англоязычному аудированию с помощью компьютерной программы “Yipree”.

Анализ психолого-педагогической литературы позволил определить теоретические предпосылки дифференцированного обучения учеников 4-х классов аудированию английской речи.

Вследствие анализа нормативных документов конкретизировано содержание обучения аудированию учеников 4-х классов специализированных школ с углубленным изучением английского языка согласно трем его компонентам (лингвистического, психологического и методического).

Описаны особенности организации дифференцированного обучения учеников 4-х классов аудированию на основе разноуровневых заданий в соответствии с разработанными критериями деления учащихся на группы (уровень А – ученики с низким уровнем развития аудитивных умений, уровень В – со средним уровнем, уровень С – с высоким уровнем развития аудитивных умений).

Определены требования к компьютерной программе для дифференцированного обучения аудированию: общие (информативность; организация обратной связи; поэтапная подача учебного материала; адаптивность учебного материала; доступность; присутствие игровых элементов; очевидность результата), эргономические (дизайн экрана, интерфейс ученика, интерактивность), методические (соответствие школьной

программе по английскому язык; соблюдение системности в обучении аудированию; использование разноуровневых упражнений; наличие помощи в виде инструкций, справок, опор, объяснений; варьирование подачи текстового материала; открытость содержания программы; оценивание учебных достижений учеников; наличие информации для учителя о выполненной работе ученика; возможность использования программы как в учебное время так и дома).

Описано методические, психологические и дидактические требования к учебному материалу, на основе которых отобрано автентичные тексты для обучения аудированию.

Обосновано место компьютерных упражнений в общей системе упражнений для обучения аудированию. Обратная связь определена как основная особенность компьютерного упражнения от некомпьютерного. Она осуществляется непосредственно после ответа ученика. Если задание выполнено правильно, то появляется соответствующая реплика на действия учащегося (*Perfect! Good job! Fantastic! Brilliant! You are the best! Answer the next question, please!*) и он может переходить к следующему заданию. Если задание выполнено неправильно, то появляется реплика (*Sorry, honey, but you are mistaken! Don't get upset! I don't agree with you! Listen to the extract and then choose the answer! No, you are wrong! There is some help for you!*), которая указывает на ошибку и возвращает ученика к тому месту в тексте, где звучала эта информация, после чего предлагается еще раз выполнить задание.

Разработано четыре комплекса компьютерных упражнений для дифференцированного обучения аудированию. Упражнения дифференцированы согласно описанным уровням (А, В, С). На этапе формирования навыков аудирования дифференцированный подход реализуется путем возможности использования перевода инструкций и реплик обратной связи; использования разных способов семантизации лексики, а также путем усложнения единиц воспринимаемой речи. На этапе развития аудитивных умений дифференциация происходит путем усложнения единиц восприятия речи, присутствия или отсутствия опор, уровнем сложности задания по отношению к тому, какую информацию необходимо вычлнить из текста.

Разработана и обоснована модель дифференцированного обучения младших школьников аудированию английской речи с использованием компьютерной программы. Реализация данной модели предусмотрена в 4-х классах школ с углубленным изучением английского языка при наличии компьютерного класса.

Практической реализацией исследования стала компьютерная программа "Yippee", которая состоит из пояснительной записки, блока для учителя (журнал успеваемости) и блока для ученика (тестовые задания для проверки своего уровня, дифференцированные упражнения). В состав программы вошли четыре темы ("School Life", "Animals and Nature", "Leisure Time", "Holidays and Traditions"), 427 аудиофайлов, из которых 18 текстов, 105 отрывков их текстов, 302 записи слов, фраз и предложений.

Эффективность разработанной методики была подтверждена в экспериментальном обучении. В результате сформулированы методические рекомендации для организации дифференцированного обучения учеников 4-х классов англоязычному аудированию с помощью компьютерной программы, которые нашли свое применение в учебном процессе шести школ Украины.

Ключевые слова: ученики 4-х классов, специализированная школа с углубленным изучением английского языка, англоязычное аудирование, дифференцированное обучение, компьютерная программа.

RESUME

Horodnycha L.V. Differentiation in teaching English listening comprehension to young learners using computer – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology: Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2009.

The thesis focuses on the problem of differentiation in teaching English listening comprehension to the 4-th grade students with the help of computer. The research provides theoretical substantiation and practical elaboration of the methodology of differentiation in teaching English listening comprehension to young learners using computers.

The notion differentiated teaching of listening comprehension has been specified. Difficulties of using differentiation in teaching listening comprehension were distinguished and types of graded tasks were suggested. The requirements to the computer programme for young learners have been described; criteria for selecting texts were specified.

Four complexes of computer exercises to develop English listening skills have been worked out.

The effectiveness of the suggested methodology was verified and confirmed during the experimental teaching. Methodological recommendations on how to organize differentiation in teaching English listening comprehension to young learners with the help of the computer programme “Yippee” have been developed and applied in practice in six Ukrainian schools.

Key words: the 4-th grade students, schools with extended English learning, the English language listening comprehension, differentiated teaching, computer programme.